

Sygn. akt I NSNc 102/20

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Czubik (przewodniczący)

SSN Aleksander Stępkowski (sprawozdawca)

Łukasz Jan Kotynia (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku I. P.

przy uczestnictwie B. K., E. C. i T. P.

o stwierdzenie nabycia spadku po J. K.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych

w dniu 2 grudnia 2020 r.,

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich na postanowienie Sądu

Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 r., sygn. akt I Ns (...),

uchyla zaskarżone postanowienie w całości i umarza postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Skargą nadzwyczajną wniesioną 23 marca 2020 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 roku o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2179 ze zm.) w zw. z art. 115 § 1 i § 1a i art. 89 § 1 *in princ.* ustawy z 8 grudnia 2017 roku o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825 ze zm., dalej: u.SN lub ustawa o SN) z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającej zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył w całości postanowienie Sądu Rejonowego w W., Wydział I Cywilny z 2 grudnia 2008 r. w sprawie o sygn. I Ns (...), w którym Sąd stwierdził, że spadek po J. K., zmarłej 23

września 1994 r. w W., ostatnio zamieszkałej w W., na podstawie ustawy nabyli: I. P. (córka W. i J.), B. K. (córka W. i J.) i B. W. (córka W. i J.) - każda z nich po 1/3 części (k. 30 akt sprawy I Ns (...) Sądu Rejonowego w W.).

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o SN, zaskarżonemu postanowieniu zarzucił:

1. rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 Ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1460 z późn. zm.; dalej: k.p.c.) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w W. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania w sprawie I Ns (...) funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 19 czerwca 1997 r. wydane w sprawie o sygn. I Ns (...) stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie - J. K. - zmarłej 23 września 1994 r. ostatnio zamieszkałej w W., w całości przez B. K. na podstawie testamentu otwartego i ogłoszonego w sprawie I Ns (...) Sądu Rejonowego w W. (k. 17 akt sprawy I Ns (...) Sądu Rejonowego w W.).

2. naruszenie:

1. konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP,
2. konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP,
3. konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP,

z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie - J. K., które odmiennie rozstrzyga kwestię dziedziczenia po zmarłej, co oznacza, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej, ponieważ nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem

nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje zagrożeniem ich praw majątkowych nabytych w wyniku dziedziczenia.

Na zasadzie art. 91 § 1 ustawy o SN, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 r. wydanego w sprawie o sygn. I Ns (...) i odrzucenie wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej J. K., złożonego przez I. P. w dniu 3 listopada 2008 roku.

Skarga nadzwyczajna wniesiona została w związku z następującym stanem faktycznym.

Postanowieniem z 2 grudnia 2008 roku (sygn. I Ns (...)) Sąd Rejonowy w W. na wniosek I. P., przy uczestnictwie B. K., E. C. i T. P., stwierdził, że spadek po J. K., zmarłej 23 września 1994 r. w W., ostatnio zamieszkałej w W., na podstawie ustawy nabyli: I. P. (córka W. i J.), B. K. (córka W. i J.) i B. W. (córka W. i J.) - każda z nich po 1/3 części (k. 30 akt sprawy I Ns (...) Sądu Rejonowego w W.). Przedmiotowe postanowienie uprawomocniło się wobec niezłożenia apelacji przez żadnego z uczestników postępowania.

Przywołane rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 r. zapadło, pomimo iż w chwili złożenia wniosku przez I. P., tj. 3 listopada 2008 roku w obrocie funkcjonowało już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po J. K., zmarłej 23 września 1994 roku w W., ostatnio zamieszkałej w W.. Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z 19 czerwca 1997 r. w sprawie o sygn. I Ns (...) z wniosku B. K. przy uczestnictwie I. P. i B. W., stwierdził w pkt II, że spadek po J. K., zmarłej 23 września 1994 roku w W., ostatnio stale zamieszkałej w W., nabyła w całości B. K. na podstawie testamentu otwartego i ogłoszonego w sprawie I Ns (...) Sądu Rejonowego w W. (k. 17 akt sprawy I Ns (...) Sądu Rejonowego w W.). To postanowienie spadkowe również uprawomocniło się na poziomie sądu pierwszej instancji, gdyż żaden z uczestników nie skorzystał z prawa do złożenia apelacji.

Ponadto przed Sądem Rejonowym w W. toczyło się postępowanie w sprawie o sygn. akt: I Ns (...) ze skargi I. P. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 roku,

sygn. I Ns (...). Skarga została odrzucona postanowieniem z 7 listopada 2019 roku (k. 101 akt sprawy I Ns (...) Sądu Rejonowego w W.). Żadna ze stron postępowania nie złożyła zażalenia. Postanowienie uprawomocniło się w dniu 11 grudnia 2019 r.

Z uwagi na śmierć B. W. - uczestniczki w sprawie I Ns (...), krąg uczestników postępowania przed Sądem Najwyższym został ustalony przy uwzględnieniu jej następców prawnych: T. P. i E. C.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich Sąd wydając zaskarżone postanowienie powinien był zastosować art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i odrzucić wniosek złożony przez I. P. w dniu 3 listopada 2008 roku dotyczący stwierdzenia nabycia spadku po zmarłej J. K., ponieważ nabycie spadku po tym samym spadkodawcy zostało już stwierdzone postanowieniem z 19 czerwca 1997 roku w postępowaniu o sygn. I Ns (...), a zakaz prowadzenia kolejnego postępowania w tej samej sprawie został sformułowany w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. na tyle stanowczo i jednoznacznie, że jego pominięcie przez sąd świadczy o rażącym naruszeniu prawa procesowego. Zaskarżone orzeczenie Sądu Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 r. w sprawie sygn. I Ns (...) zapadło zatem na skutek rażącego naruszenia prawa procesowego i doszło do naruszenia powagi rzeczy osądzonej.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane rażące uchybienia proceduralne doprowadziły do sytuacji prawnej, w ramach której w obrocie funkcjonują dwa sprzeczne ze sobą prawomocne postanowienia spadkowe, co świadczy o naruszeniu zasad i praw określonych w Konstytucji RP i daje kolejną podstawę do wniesienia skargi nadzwyczajnej określoną w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN.

Przede wszystkim Rzecznik dostrzegł naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 9 października 2001 r. sygn. SK 8/00, OTK 2001/7/211, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2007 r. sygn. SK 54/06, OTK-A 2007/3/23).

Jak wskazał, osoby pozostające w kręgu oddziaływania postanowienia sądu stwierdzającego nabycie spadku mają prawo oczekiwać, że w przypadku skierowania wniosku o ponowne rozpoznanie tej samej sprawy, sąd procedujący

w oparciu o przepisy prawa, przy zachowaniu należytej czujności procesowej, ustali fakt funkcjonowania w obrocie prawomocnego jej rozstrzygnięcia i wnioszek odrzuci. Zaznaczył też, że gwarancja zapewnienia bezpieczeństwa prawnego na gruncie prawa spadkowego znajduje wyraz w możliwości układania przez spadkobierców swoich istotnych spraw życiowych bez obawy, że sąd naruszy powagę rzeczy osądzonej i ponownie stwierdzi nabycie spadku, odmiennie określając porządek dziedziczenia po danej osobie.

Rzecznik dostrzegł również naruszenie prawa do sądu zagwarantowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, które obejmuje w szczególności prawo do wiążącego rozstrzygnięcia sprawy. Jak zaznaczył, w sytuacji, gdzie mamy do czynienia z dwoma prawomocnymi orzeczeniami sądowymi odmiennie rozstrzygającymi tę samą kwestię nie sposób przyjąć, że uczestnicy prowadzonych postępowań uzyskali wiążące rozstrzygnięcie zainicjowanej w sądzie sprawy spadkowej.

Zwrócił też uwagę, że na skutek uprawomocnienia się zaskarżonego postanowienia doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa dziedziczenia. Jak zauważył, instytucja stwierdzenia nabycia spadku stanowi instrument prawny, który ma na celu zagwarantować obywatelom właściwe uregulowanie ich spraw spadkowych, urzeczywistniając w ten sposób przysługujące im prawo dziedziczenia, postanowienie sądu stanowi wyłączny dowód nabycia praw do spadku, legitymuje spadkobiercę wobec osób trzecich. W przypadku funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch odmiennych postanowień sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, ochrona gwarantowana w Konstytucji RP staje się iluzoryczna, ponieważ instytucja stwierdzenia nabycia spadku nie może zrealizować przypisanych jej systemowo celów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w świetle przedstawionych zarzutów złożenie skargi nadzwyczajnej od postanowienia Sądu Rejonowego w W., I Wydział Cywilny, z 2 grudnia 2008 r. w sprawie o sygn. akt: I Ns (...) jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in princ.* u.SN).

Skarżący powołując się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu

Najwyższego z 10 lipca 2012 r., III CZP 81/11, zaznaczył, że przepis art. 679 k.p.c. nie stanowi podstawy uchylenia kolejnego prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. Istnienie dwóch lub więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy uzasadnia wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 lub art. 524 § 2 k.p.c. W świetle zaś treści art. 408 k.p.c. w zw. z art. 2 ustawy z 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2017 r., poz. 187) po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się orzeczenia nie można żądać wznowienia, z wyjątkiem sytuacji, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana, co w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w W. nie miało miejsca. Jak zaznaczył skarżący, w przedmiotowej sprawie termin na wznowienie postępowania upłynął, dlatego też skorzystanie z możliwości złożenia skargi o wznowienie postępowania pozostaje wyłączone, zaś jedynym środkiem prawnym mogącym wyeliminować z obrotu prawnego zaskarżone orzeczenie pozostaje skarga nadzwyczajna.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skargę nadzwyczajną należało uwzględnić.

I.

1. Ramy kontroli nadzwyczajnej określają bezpośrednio przepisy art. 89-95 u.SN. Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji kontroli nadzwyczajnej miało na celu zaradzenie istniejącemu wcześniej deficytowi środków zaskarżenia pozwalających eliminować z obrotu prawnego ostateczne rozstrzygnięcia sądowe, które nie mogą być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, choć naruszają, na różne sposoby, konstytucyjne zasady, prawa lub wolności, w sposób rażąco naruszają przepisy prawa lub zostały wydane na podstawie ustaleń w oczywisty sposób sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Aby jednak orzeczenie sądu powszechnego mogło zostać uchylone lub zmienione w trybie kontroli

nadzwyczajnej, dodatkowo sąd musi stwierdzić, że jego ingerencja w powagę rzeczy osadzonej jest konieczna dla zapewnienia zgodności z zasadą ustrojową wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP, a mianowicie zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Skarga nadzwyczajna poszerza zatem istniejącą gamę środków zaskarżenia, jednak sama w sobie jest instrumentem o wąskim kręgu podmiotów legitymowanych czynnie, o precyzyjnie uregulowanych podstawach materialnoprawnych oraz ograniczonym czasowo.

2. Może być ona wniesiona wyłącznie przez podmioty szczególnie do tego legitymowane: Rzecznika Praw Obywatelskich, Prokuratora Generalnego, a także w zakresie swojej właściwości, Prezesa Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Pacjenta, Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznika Finansowego, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 89 § 2 u.SN). W odniesieniu do orzeczeń, które uprawomocniły się przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (tj. przed 3 kwietnia 2018 r.), legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej przysługuje wyłącznie Rzecznikowi Praw Obywatelskich i Prokuratorowi Generalnemu (art. 115 § 1a u.SN).

3. Wąsko został określony także zakres przedmiotowy skargi nadzwyczajnej, która może zostać wniesiona jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio*) i to tylko w sytuacji, gdy będzie można ją dodatkowo oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. W pierwszej kolejności, jest to naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji. W dalszej kolejności jest to rażące, a zatem nie każde lecz jedynie szczególnie poważne, naruszenie prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Wreszcie trzecią szczegółową podstawą skargi jest oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejś (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 ustawy o Sądzie Najwyższym (zob. wyrok z 25 czerwca 2020 r. I NSNc 48/19). Oceniając zasadność wniesienia skargi nadzwyczajnej należy ustalić zaistnienie którejś z przesłanek szczegółowych oraz dodatkowo to, czy jej zaistnienie oznacza w danym przypadku, że uchylene prawomocnego wyroku sądu powszechnego lub wojskowego jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. W świetle tej ogólnej przesłanki funkcjonalnej należy też stwierdzić, że zarówno ocena „rażącości” naruszenia prawa, lub „oczywistości” podnoszonej sprzeczności ustaleń sądu z treścią materiału dowodowego, musi być oceniana przez pryzmat tego, czy intensywność zarzucanych naruszeń prowadzi do zaistnienia przesłanki funkcjonalnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., NSNc 22/20).

Na podmiocie inicjującym kontrolę nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia podstaw wniesienia skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko którejś spośród szczegółowych podstaw skargi (art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN), ale również, wykazanie, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej (art. 89 § 1 *principium* u.SN), czyli wyjaśnienia, z czego wynika konieczność uchylenia lub zmiany prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego dla zapewnienia zgodności z zasadą wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. Samo wykazanie przez Skarżącego, iż orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub, że w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, nie jest jeszcze wystarczające.

4. Ustawodawca ograniczył także możliwość wniesienia skargi czasowo. Zgodnie z art. 89 § 3 u.SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została

wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna - w terminie roku od ich rozpoznania. Przy czym zgodnie z art. 89 ust. § 4 u.SN jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w § 1, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN. Jednocześnie jednak na mocy przepisu przejściowego, art. 115 § 1 u.SN, w okresie 3 lat od wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (co miało miejsce 3 kwietnia 2018 r.) skarga nadzwyczajna może być wniesiona także od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Stosownie zaś do art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed jej wejściem w życie, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich.

II.

5. Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej na postanowienie Sądu Rejonowego w W. wydane w dniu 2 grudnia 2008 r. w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, iż nie budzi wątpliwości, że orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny. Zaskarżone postanowienie jest również prawomocne. Zgodnie z art. 363 § 1 k.p.c. orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. W analizowanej sprawie żaden z uczestników postępowania spadkowego nie wywiódł od postanowienia Sądu Rejonowego ani apelacji (w związku z czym wykluczone zostało wniesienie kasacji), ani zażalenia na koszty procesu. Z akt sprawy nie wynika również, by od zaskarżonego orzeczenia wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 u.SN).

6. Zgodnie z art. 89 § 1 *in fine* u.SN skarga nadzwyczajna nie przysługuje, jeżeli orzeczenie może być zmienione lub uchylone w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Sąd Najwyższy podziela pogląd Skarżącego, że orzeczenie Sądu Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 r może być wyeliminowane z obrotu prawnego jedynie w drodze skargi nadzwyczajnej, bowiem nie może zostać wzruszone w drodze innych środków prawnych. Należy zauważyć, że wniesiona przez jedną z uczestniczek postępowania spadkowego skarga o wznowienie postępowania została odrzucona prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z 7 listopada 2019 roku (sygn. akt I Ns (...)), żadna ze stron postępowania nie złożyła zażalenia i postanowienie uprawomocniło się. Wykluczone jest także złożenie ewentualnej skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Skargę taką można bowiem wnieść do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwóch lat od jego uprawomocnienia się (art. 424⁶ k.p.c.).

7. W świetle art. 89 § 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i 1a u.SN biorąc pod uwagę datę wydania zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia nie budzi wątpliwości legitymacja Rzecznika Praw Obywatelskich do wniesienia skargi nadzwyczajnej, podobnie jak dochowanie terminu na jej wniesienie. Sąd Najwyższy na mocy przytoczonych przepisów uprawniony jest do ewentualnej zmiany lub uchylecia zaskarżonego postanowienia w przypadku, gdyby okazało się, że podniesione w skardze nadzwyczajnej zarzuty są zasadne oraz wydania odpowiedniego rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN, jeżeli przemawiają za tym zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji.

8. Skarżący formułując zarzuty szczegółowo wyjaśnił na czym w jego opinii polegało w przedmiotowej sprawie rażące naruszenie prawa procesowego oraz czym upatruje naruszenie zasady zaufania do państwa, naruszenia konstytucyjnego prawa do dziedziczenia oraz prawa do sądu. Odniósł się także do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne pozwalające na jej rozpoznanie.

9. Konstrukcja skargi nadzwyczajnej, zakładająca koniunkcję którejs z podstaw szczegółowych oraz ogólnej podstawy funkcjonalnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy w przypadku uznania którejs ze szczegółowych podstaw skargi za uzasadnione, prowadzą one dodatkowo do ziszczenia się również przesłanki funkcjonalnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., NSNc 22/20).

III.

10. Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana.

Zgodnie z art. 669 k.p.c. sąd spadku wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po przeprowadzeniu rozprawy, na którą wzywa wnioskodawcę oraz osoby mogące wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi i testamentowi. W myśl art. 677 § 1 k.p.c. sąd stwierdzi nabycie spadku przez spadkobierców, choćby były nimi inne osoby niż te, które wskazali uczestnicy. W postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd wymienia spadkodawcę oraz wszystkich spadkobierców, którym spadek przypadł, jak również wysokość ich udziałów.

Stosownie do art. 199 § 1 k.p.c. sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Zgodnie z art. 13 § 2 przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Niniejszy skład orzekający w pełni przychyła się do wyrażonego przez Sąd Najwyższy stanowiska, zgodnie z którym wydanie przez sąd kolejnego rozstrzygnięcia, dodatkowo odmiennego niż wcześniejsze prawomocne już postanowienie - samo w sobie - jest niedopuszczalne i narusza przytoczone wyżej przepisy prawa (postanowienia Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc

1/19) na czele z zasadą chroniącą powagę rzeczy osądzonej. W konsekwencji, w ocenie Sądu Najwyższego, sformułowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich zarzut naruszenia prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c., w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. należy uznać za zasadny.

Jest bowiem niewątpliwe, że postanowieniem z 2 grudnia 2008 r. Sąd Rejonowy w W. ponownie orzekł w sprawie, która między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Sąd ten z uwagi na treść art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a więc ze względu na zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej, nie mógł rozpoznawać merytorycznie sprawy z wniosku I. P. o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej J. K.. W analizowanym stanie faktycznym Sąd Rejonowy winien odrzucić wniosek, stosownie do art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Wydając kolejne postanowienie w tej samej sprawie, na dodatek o odmiennej treści, wydał orzeczenie w warunkach nieważności postępowania, wobec zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej (powaga rzeczy osądzonej). Powyższe niewątpliwie świadczy o rażącym naruszeniu prawa i godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości, czyniąc w pełni trafnym pierwszy ze sformułowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich zarzutów skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; z 18 marca 2011 r., III CSK 31/11; z 2 kwietnia 1997 r., II CKU 56/96; wyrok Sądu Najwyższego z 24 października 1996 r., II URN 33/96).

11. Uznanie zarzutu dotyczącego rażącego naruszenia prawa procesowego za zasadny jest już wystarczające dla dokonania oceny, czy naruszenie to prowadzi do ziszczenia się również przesłanki funkcjonalnej. Jednak zważywszy na to, że Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł także zarzuty oparte na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN należy dokonać oceny zasadności także i tej podstawy szczegółowej.

Skarżący zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

12. Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że Konstytucja w art. 45 statuuje zasadę

prawa do sądu, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo do sądu obejmuje w szczególności prawo do właściwej procedury. Prawo do sądu realizowane ma być według reguł ustalonych przez ustawodawcę w procedurach stworzonych dla rozpoznawania spraw poszczególnych rodzajów. Z kolei przepisy te w aspekcie dotyczącym postępowania cywilnego, nakładają na sąd obowiązek badania z urzędu przesłanek, o których mowa w art. 199 § 1 k.p.c. czy też, 379 k.p.c., niezależnie od etapu postępowania, na którym sąd powziął informację co do ich wystąpienia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19). Prawo do sądu obejmuje także prawo wiążącego rozstrzygnięcia sprawy (zob. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 16 marca 1999 roku, sygn. SK 19/98). Zasadnie zatem podnosi Rzecznik Praw Obywatelskich, że w przypadku istnienia dwóch prawomocnych orzeczeń sądowych odmiennie rozstrzygających tę samą kwestię, nie sposób przyjąć, że uczestnicy prowadzonych postępowań uzyskali wiążące rozstrzygnięcie zainicjowanej w sądzie sprawy spadkowej.

13. Kwestie dotyczące ochrony prawa dziedziczenia podlegają szczególnej ochronie konstytucyjnej będąc ściśle powiązane w art. 21 ust. 1 Konstytucji z zasadą uznającą ochronę własności prywatnej za jedną z podstawowych zasad ustrojowych Rzeczypospolitej. Ta prawnoprzedmiotowa norma konstytucyjna uzyskała jednocześnie swą podmiotową konkretyzację w art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, na mocy którego każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Zgodnie z ust. 2 przytoczonego przepisu Ustawy Zasadniczej własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Ochronę tych praw uzasadniają także oparte na art. 2 Konstytucji RP zasady ochrony bezpieczeństwa prawnego i zaufania do prawa. W piśmiennictwie, pod wpływem orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego zgodnie przyjmuje się, że prawo dziedziczenia jest konstytucyjnym prawem podmiotowym o charakterze powszechnym (zob. J. Oniszczyk, *Konstytucja RP w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego na początku XXI w.*, Kraków 2004, s. 364, B. Banaszkiewicz, *Konstytucyjne prawo własności*, [w:] *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, red. M. Wyrzykowski, Warszawa 2001, s. 34, 35; S.

Jarosz-Żukowska, Konstytucyjna zasada ochrony własności, Kraków 2003, s. 44; A. Mączyński, Konstytucyjne prawo dziedziczenia, [w:] Rozprawy prawnicze. Księga m. Pazdana, red. L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005, s. 1168; M. Pazdan, Konstytucja RP a prawo spadkowe, [w:] Księga pamiątkowa profesora Marcina Kudeja, red. A. Łabno, E. Zwierzchowski, Katowice 2009, s. 24; W. Borysiak, Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona, Warszawa 2013, s. 67 i nast.). Podkreśla się przy tym, że prawu temu odpowiadają stosowne obowiązki państwa, w szczególności obowiązek jego ochrony (por. A. Mączyński, Konstytucyjne..., s. 1168; M. Pazdan, Konstytucja..., s. 24).

Niniejszy skład orzekający przychyła się do wyrażonego przez Sąd Najwyższy stanowiska, zgodnie z którym, chronione przez art. 21 i art. 64 Konstytucji RP prawo dziedziczenia nie odnosi się do samego faktu sukcesji, mającego miejsce w chwili otwarcia spadku, a więc śmierci spadkodawcy, lecz także obowiązku organów państwa do ochrony wszelkich praw obligacyjnych związanych ze spadkiem, a także ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich procedur, mających na celu stwierdzenie nabycia spadku, ochronę nabywcy, czy działu spadku. Na ustawodawcy spoczywa zatem obowiązek zagwarantowania obywatelom takich instrumentów prawnych, które skutecznie umożliwią im uregulowanie spraw spadkowych, a zarazem zapewnią ich ochronę. W tych kwestiach, niewątpliwie istotna jest rola zarówno ustawodawcy, jak i wymiaru sprawiedliwości (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19).

Sam fakt nabycia praw do spadku ma miejsce już w chwili otwarcia spadku, a więc w chwili śmierci spadkodawcy, dlatego postanowienie sądu w tym przedmiocie ma zasadniczo charakter deklaratoryjny. Z drugiej strony jednak, postanowienie sądu stanowi wyłączny dowód nabycia praw do spadku, legitymuje spadkobiercę wobec osób trzecich. Tym samym wywiera znaczący dla spadkobiercy skutek materialnoprawny w kontekście jego działania na zewnątrz w stosunku do osób trzecich, co uwidacznia się np. w sprawach o wydanie rzeczy wchodzącej w skład spadku lub o wierzytelność spadkową. Uzyskanie stwierdzenia nabycia spadku jest też niezbędne w postępowaniach wieczystoksięgowych i administracyjnych. Zasadnie więc wskazał Skarżący, że w przypadku

funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch odmiennych postanowień sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, ochrona gwarantowana w Konstytucji RP staje się iluzoryczna, ponieważ instytucja stwierdzenia nabycia spadku nie może zrealizować przypisanych jej systemowo celów.

Jak wskazał Sąd Najwyższy, w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, rola sądu jest determinowana ustawowym obowiązkiem działania z urzędu. Obowiązek działania z urzędu oznacza, że sąd nie może poprzestać na tym, co zostanie zadeklarowane przez uczestników postępowania, bowiem ocenić musi, czy stwarza to wystarczającą podstawę do prawidłowego stwierdzenia, kto nabył spadek. Sąd, aby zadośćuczynić obowiązkowi wynikającemu z art. 677 k.p.c., powinien ustalić pełny krąg spadkobierców ustawowych, ewentualne istnienie testamentu i jego ważność, sprawdzić czy nie zachodzą negatywne przesłanki dziedziczenia, ustalić czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne i komu przypadło w drodze dziedziczenia (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 24 października 2001 r., III CZP 64/01, OSNC 2002 nr 5, poz. 61). W tym kontekście, po stronie sądu istnieje także obowiązek, aby ustalić na podstawie dostępnych instrumentów, czy wcześniej w sprawie nie toczyło się już jakiegokolwiek postępowanie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19).

14. Zarówno zarzuty rażącego naruszenia prawa procesowego jak i zarzut naruszenia przywołanych przez Skarżącego określonych w Konstytucji RP zasad, wolności i praw człowieka okazały się zasadne. Konieczne jest zatem dokonanie weryfikacji czy naruszenia te prowadzą do ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej.

Jak już wskazywał Sąd Najwyższy przesłanka funkcjonalna skargi nadzwyczajnej, wyrażająca się w konieczności zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP wiąże się zarówno w wymiarze literalnym, jak i treściowo z klauzulą konieczności w demokratycznym społeczeństwie, którą ustrojodawca – nawiązując do sformułowania ogólnej klauzuli limitacyjnej używanej w artykułach 8 - 11 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284, dalej: EKPCz) – posłużył się w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., NSNc

22/20). Zasada proporcjonalności w kontekście art. 89 § 1 u.SN ujmowana jest z jednej strony jako dążenie do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP) nakazujące eliminować istotne wady prawomocnych orzeczeń sądu powszechnego lub wojskowego stypizowane w punktach 1-3 tego przepisu, z drugiej zaś strony jako istotną, konstytucyjną wartość pewności prawa, której immanentnym elementem jest powaga rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP) (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., NSNc 22/20). Dlatego też skarga nadzwyczajna, mająca służyć zapewnieniu zgodności aktów władzy sądowniczej z podstawową zasadą ustrojową ujmującą Rzeczpospolitą Polską jako demokratyczne państwo prawne urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej, uwzględniana winna być jedynie w przypadku stwierdzenia najistotniejszych i najbardziej rażących wad orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych. Kontrola nadzwyczajna nie może być traktowana bowiem jako swoista, dodatkowa kontrola instancyjna prowadząca do ponownego rozpoznania sprawy (zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 5 października 2017 r., II FSK 1286/17, LEX nr 2390446). Ocena tego, czy uchylenie prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego jest konieczne dla zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji RP winno zostać zatem dokonane zgodnie z zasadą proporcjonalności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19), wążąc konstytucyjne racje przemawiające za i przeciw takiemu rozstrzygnięciu. Tym samym, zaistnienie funkcjonalnej przesłanki skargi nadzwyczajnej winno być stwierdzone poprzez ustalenie, czy uchylenie zaskarżonego orzeczenia będzie – w świetle całokształtu zasady z art. 2 Konstytucji RP – proporcjonalne względem oczywistego uchylenia ochrony przysługującej prawomocnym orzeczeniom sądów.

W przedmiotowej sprawie proporcjonalność tę można stwierdzić wyjątkowo łatwo, bowiem samo zaskarżone orzeczenie wydane zostało z pogwałceniem zasady ochrony powagi rzeczy osądzonej. Tym samym, jego uchylenie w rzeczywistości nie tylko nie uchybia tej zasadzie, ale w oczywisty sposób jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa

prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

15. Dodatkowo podkreślić jednak należy, że wywodzona z wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ochrona zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, nazywana także zasadą lojalności państwa względem obywateli, ściśle wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, „by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny” (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00, OTK 2001 nr 2, poz. 29, tak też P. Tuleja [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86, Warszawa 2016, s. 223-224, nb. 25). Koniecznym wymogiem realizacji zasady zaufania jest zagwarantowanie obywatelom bezpieczeństwa prawnego. Bezpieczeństwo prawne, przewidywalność prawa stanowionego przez państwo oraz respektowanie przez władzę działań podejmowanych w zaufaniu do państwa gwarantują ochronę wolności człowieka. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; P. Tuleja [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86, Warszawa 2016, s. 224, nb. 25 i 26).

Wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, które odmiennie rozstrzyga kwestię dziedziczenia po zmarłej, powoduje, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej, ponieważ nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych. Nie budzi zatem wątpliwości, iż zasada pewności prawa została naruszona zaskarżonym postanowieniem. Pociągnęło ono bowiem za sobą konsekwencje niemożliwe do zaakceptowania w świetle konieczności przestrzegania art. 2 Konstytucji RP przez wszystkie organy władz publicznych. Funkcjonowanie w obrocie prawnym dwóch odmiennych postanowień sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie,

narusza prawo do dziedziczenia i powoduje stan niepewności prawnej, spadkobiercy nie uzyskali bowiem jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, a ochrona gwarantowana w Konstytucji RP stała się iluzoryczna, ponieważ instytucja stwierdzenia nabycia spadku nie może w takich okolicznościach zrealizować przypisanych jej systemowo celów.

Istnieje zatem konieczność ochrony porządku prawnego i przywrócenia ładu w stosunkach pomiędzy spadkobiercami zmarłej J. K.

Sąd Najwyższy potwierdza tym samym wcześniejsze stanowisko, iż wydanie dwóch orzeczeń spadkowych w okolicznościach opisanych powyżej godzi w konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, jak również zasady z niej wynikające, tj. zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także konstytucyjne prawo dziedziczenia i prawo do sądu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19).

16. Wobec powyższego, zasadnym jest uznanie, iż zaktualizowały się zarówno przywołane przez Skarżącego przesłanki o których mowa w art. 89 § 1 pkt 1 oraz pkt 2 u.SN, jak też zachodzi konieczność uchylecia zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 2 grudnia 2008 r. dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w związku z czym skargę nadzwyczajną Rzecznika Praw Obywatelskich należało uwzględnić.

17. Zgodnie z art. 91 § 1 zd. pierwsze u.SN, w przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie. Przepis ten stanowi zatem podstawę do uchylecia zaskarżonego w przedmiotowej sprawie przez Rzecznika Praw Obywatelskich postanowienia i umorzenia postępowania w sprawie z wniosku I. P. o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej J. K..

Wbrew stanowisku Rzecznika Praw Obywatelskich, który wniósł o odrzucenie wniosku I. P. o stwierdzenie nabycia spadku, brak jest po temu

podstaw. Przepisy u.SN, w zakresie nieuregulowanym jej przepisami, nakazują wprowadzić stosowanie do skargi nadzwyczajnej przepisów k.p.c., jednak nieuprawnione będzie twierdzenie, że art. 91 § 1 u.SN. nie reguluje w pełni kwestii orzeczenia kończącego w sprawie ze skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19). Wspomniany przepis art. 91 § 1 u.SN stanowi podstawę uchylenia zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części i stosownie do wyniku postępowania: orzeczenia co do istoty sprawy, przekazania sprawy do ponownego rozpoznania albo umorzenia postępowania. Odrzucając pozew lub wniosek sąd odmawia merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na brak dodatnich przesłanek procesowych lub występowanie przeszkód procesowych, dlatego też nie może być w tym przypadku mowy o orzekaniu co do istoty sprawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19). Wobec braku podstaw do przekazania sprawy, postępowanie należało, stosownie do art. 91 § 1 zd. pierwsze *in fine* u.SN umorzyć, bowiem wydanie merytorycznego rozstrzygnięcia jest niedopuszczalne.

18. Na marginesie należy odnieść się do faktu wniesienia przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej wbrew treści art. 26 § 1 u.SN do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego. Należy przypomnieć, że stosownie do art. 208 Konstytucji RP, Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych, natomiast zakres i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich określa ustawa. Jednym z instrumentów jakie może wykorzystywać Rzecznik Praw Obywatelskich w realizacji swoich konstytucyjnych kompetencji jest wprowadzona w ustawie o Sądzie Najwyższym instytucja skargi nadzwyczajnej. Ustawodawca wprowadzając tę nową instytucję do porządku prawnego jednoznacznie przesądził, iż rozpatrywanie skarg nadzwyczajnych należy do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (art. 26 § 1 u.SN). Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł natomiast skargę do Izby Cywilnej wyrażając opinię, jakoby postępowanie prowadzone przed Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego po dniu 23 stycznia 2020 r. dotknięte miałyby być wadą nieważności, a to ze względu na uchwałę Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. sygn. akt BSA I-4110-1/20.

Należy jednak zauważyć, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 20 kwietnia 2020 r. (sygn. akt U 2/20) uznał, iż uchwała połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego jest niezgodna z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/30, ze zm.) oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284, ze zm.). Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne (art. 190 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej), w związku z czym nie sposób wywodzić obecnie ze wspomnianej uchwały Sądu Najwyższego jakichkolwiek konsekwencji normatywnych, w tym, w zakresie wykładni przepisów ustawowych. Działanie przeciwne naruszałoby Konstytucję RP oraz wiążące Rzeczpospolitą umowy międzynarodowe, z którymi niezgodność wspomnianej uchwały stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku U 2/20.

Co więcej, jeśli by zdarzyło się tak, że skarga nadzwyczajna wpłynęłaby do Izby Cywilnej stosownie do sposobu, w jaki została zaadresowana, wówczas merytoryczne rozstrzygnięcie, jakie zapadłoby w Izbie Cywilnej byłoby nieważne, jako naruszające art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 94 § 1 u.SN i to zarówno z uwagi na fakt, że kontroli nadzwyczajnej dokonuje Sąd Najwyższy w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, jak i z tego względu, że orzeka sąd w składzie dwóch sędziów zawodowych i jednego ławnika. Tymczasem Izba Cywilna jest nie tylko niewłaściwa dla dokonywania kontroli nadzwyczajnej ale też nie orzekają w niej składy ławnicze. Tym samym, Rzecznik Praw Obywatelskich, składając z oczywistym i rażącym naruszeniem prawa skargę nadzwyczajną w niniejszej sprawie, uchybił rocie ślubowania określonego w art. 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r., poz. 627), w której, w szczególności, uroczyście ślubował „*strzec wolności i praw człowieka i obywatela, kierując się przepisami prawa*”.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN. orzekł jak w sentencji postanowienia.

